

בעזה"ש"ת

מִיָּמֵי עֲמֻקִּים עֲצָה בְּלֵב אִישׁ וְאִישׁ תְּבִנָּה יִדְאָה

עצה והתבונה

דברי תורה
מכ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה
'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת בא תשפ"ד

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

קובץ צ'

ערש"ק
פרשת בא
תשפ"ד

לתרומות והנצחות:
052-7620204

לקבלת הגליון בדוא"ל:
a609200101002@gmail.com

י"ל ע"י
מכון **זכור לאברהם**
סטודיו

רחוב דוד 32 ירושלים

נתרם לרפואת
אריה ערן בן דליה
לרפואה שלמה
בתוך שאר חולי ישראל

נדבת אחיו הרב צבי רבר שליט"א

לזכר עולם יהיה צדיק

כ"ק מרן אדמו"ר הזקן הרה"ק
רבי **יחיאל מאלכסנדר** זי"ע
בן הנה"ק רבי שרגא פייביל מגריצא זי"ע

י"ד שבט תרנ"ד
זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
יערוך את השולח"ט
לרגל יומא דהילולא
בבית מדרשינו רח' דוד 32 ירושלים
ביום ג' בשלח אור לי"ד שבט
בשעה 8:30
ברכת המזון בשעה 10:30

ניתן להאזין לשיעורי
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי
במערכת 'קול סטודיו'
מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור
ובן בקו שיעורי כ"ק מרן
אדמו"ר שליט"א בקול הלשון
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

בא

וארץ, ומנינו ששציל הקרצנות שהקריצ נח נשבע הקצ"ה שלא יצא מצול לעולם, הרי שהעולם עומד על הקרצנות".
 חמנס צומנינו שאין לנו לא מקדש ולא כהן התפילה היא עמוד העבודה במקום הקרצנות, אצל עיקר העבודה המקיימת ומעמידה את העולם היא עבודת הקרצנות.

וממילא ידע פרעה שאם לא יהיה לצני ישראל לאן וצקר כדי להקריצ מהם קרצנות, אז יהיו מוכרחים לשוב למצרים, כי צלי הקרצנות אין להם ולכל העולם קיום, ויעדיפו לשוב למצרים וצלצד שלא יחסר עמוד העבודה.

עוד י"ל צדרך חידוד, שהנה אסור למכור לנכרי דברים שיש חשש שיעשה מהם עבודה זרה (ע"ז יג:). והרי העבודה זרה של המצרים היה האל, כדכתיב (לעיל ת, כג) "כי תועצת מצרים נוצח לה' אלקינו הן נוצח את תועצת

ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרבם יצג וגו' (י, כד).

צריך ציחור מה עלתה על דעתו של פרעה שאם ישאירו את לאנס וצקרים צמנרים יהיה זה עירצון שיחזרו למצרים, והלא כל אשר לו יתן האדם צעד נפשו.

והרמב"ן עמד צוה וכתב: "וטעם 'לאנכם וצקרכם יוצג', כי אנשי המקנה היו, וכל רכושם צמקנה היה, וחשב פרעה כי לא יניחו כל ממונס ויצרחו. ואם אולי יעשו כן הנה ישאר לו עושר גדול, כי היה מקנה כצד מאד".

וי"ל עוד, שהנה "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות פ"א מ"ג), ו'העבודה' כאן היינו עבודת הקרצנות (וכמו שפירש הרע"ב שם וז"ל: "שכך שנינו במסכת תענית (כז:): שאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים

מנצרים לעיניהם ולא יסקלנו" (וכמו שפירשו בתרגום וברש"י שם). וא"כ היה אסור לישראל למכור את צהמתו למנצרי, כיוון שהוא עלול להשתמש בו לעבודה זרה. והנה צוודאי שאם היו צנ"י משאירים את מקניהם צמנצרים, היו המנצרים לוקחים אותם לעצמם, ולכן היה פרעה מוצטח שם ישאירו את לאנסם וצקרים לא יצרחו, כדי שלא ייקחו המנצרים את מקניהם לע"ז.

בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה וגו' (יב, מו).

דין הוא זה הוא חידוש מיוחד צקרצן פסח, כי צכל הקרצנות יש מחילת לאכילתם, קדשי קדשים נאכלים צעורה וקדשים קלים צירושלים, וקרצן שיואל ממחילתו נפסל, ולוקים על זה (רמב"ם פי"א מהל' מעשה הקרצנות ה"ה"ו). אכן כאן מנאלנו שיש מחילת צין צית לצית, והמואל מן הצית עוצר ופוסל את הקרצן.

והנה דין המחילת צכל הקרצנות מיוסד על זה שמקומות אלו מקודשים זה מזה, כי תוך לחומה מקודש

יותר מחוץ לחומה, ותוך הקלעים מקודש יותר מתוך החומה, וכמו ששנינו (כלים פ"א מ"ו"ח): "עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, וכו', לפני מן החומה מקודש מהם, שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני, וכו', עורת ישראל מקודשת ממנה, וכו'". אצל מה שמנאלנו כאן צקרצן פסח שיש דין מחילת גם כלפי הצית ל"צ, כי לכאורה אין שום קדושה צצית זה על פני צית אחר.

ועל דרך הרמו י"ל שנרמו צזה, שכל צית יהודי יש צו קדושה מיוחדת ומסוימת, וממילא שפיר שייך צזה דין מחילת, שלא להוציא הימנו ולחוץ.

עוד נרמו צזה שיש מקום מיוחד לכל אחד לאכילת פסחו, וכן חצורה מיוחדת שאוכל עמה (פסחים פו.), וכן מנאלנו עוד דין מיוחד צקרצן פסח שצריך להיות מנוי על הפסח לעניין אכילתו (פסחים סא.) - שהעניין צזה, שצריך שיהיה כל אחד מכיר את מקומו ואת סוג האנשים שהוא שייך אליהם, והיינו שידע צאיו מדרגה הוא עומד צעצודת ה',

ומה תפקידו בעולמו. כי מדרגות רבות יש בעוזדי ה', זה למעלה מזו, וכן יש לכל אחד ואחד תפקידו המיוחד שנשלח למלאותו בעוה"ז.

ולבן נריך להיות צ'צית' מסוים ומיוחד, ולא להוציא הימנו, ולא לפרוש לחצורה אחרת, והיינו שלא ינא חוץ למחילת מקומו ומעמדו בעבודת ה', ולא יבקש וישאף לדברים שאינו שייך אליהם, כי יש לו את הדברים השייכים אליו ושזהם הוא נריך לעבוד את ה', ולא

להתעסק בעניינים וצמדרגות אחרות שאינם לפי בחינתו ונפשו.

ומצוות אלו קדמו לגאולת מצרים, כי צלי זה שכל אחד מכיר את מקומו חסר בגאולה השלימה, ורק כאשר יודע כל אחד מה מקומו ותפקידו המיוחד בעולמו, ושלחצרו יש תפקיד אחר שנריך למלאות לפי תכונתו ונפשו, וכל אחד ננרך להשלים את הכוונה העליונה בעולם, אז זוכים לשלימות הגאולה.

תקנה קדושה לימי השובבי"ם

מדצרי כ"ק מרן אדמו"ר זלוק"ל

קידושא רצה שצ"ק פר' ויחי תש"נ

כ"ק אא"ז זצוק"ל תיקן לאנ"ש תקנה מיוחדת לימי השובבי"ם, שיום אחד בשבוע, בשני או בחמישי, לא יאכלו בשר, ואת סך הכסף שהיה עולה הבשר ינדבו כצדקה להכנסת כלה.

תקנה זו כוללת שני תיקונים, הן ההתנזרות מאכילת בשר, והן הצדקה להכנסת כלה. – אכן אא"ז זצ"ל הוסיף, שגם מי שאינו יכול להימנע מלאכול בשר, עב"פ ייתן את סך הכסף שעולה הבשר להכנסת כלה.

ובתקופה שלפני המלחמה הקפידו על תקנה זו אלפי יהודים, וגם כאן בארץ ישראל היו רבים שהקפידו על זה, והיה לדבר קדוש אצלם.

דולה התבונה

גלות מצרים – גלות הדעת

שיעור ליל שישי פרשת בא תשע"ד

משה רבינו בחר בעצמו את מכת ארבה

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבנו, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה' (י, טז-טז).

וייש לדקדק, שבדברי ה' אל משה לא נאמר מה יזהיר את פרעה, ואיזו מכה עתידה להיות כעת, אלא 'בא אל פרעה' ותו לא מידי, ורק בהמשך (פסוקים ג-ד), בדברי משה אל פרעה נאמר: "ויאמרו אליו כה אמר ה' אלקי העברים עד מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני, כי אם מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך". ובכל שאר המכות כבר התפרשו בדברי ה' אל משה טיב המכות העתידות לבא.

וכבר עמדו בזה הרמב"ן ועוד מן המפרשים וביארו באופנים שונים. והחתם סופר זי"ע (ד"ה זא טז) הביא דבר נפלא בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע, שהנה כידוע האותיות שמוצאן אחד מתחלפות זה בזה (כש"י ויקרא יט, טז), וזהו שאמר לו הקב"ה למשה, ב"א אל פרע"ה, היינו תכנים האות ב' בתיבת פרעה תחת האות פ', שהרי שניהן ממוצא השפתיים, וכן תכנים האות א' בתיבת פרעה תחת האות ע', שהרי שניהן ממוצא הגרון, והרי לך המכה העתידה לבא עליו, מכת ארב"ה.

והרבי ר' בונים מפרשיסחא זי"ע (קול שמחה ד"ה ויאמר) ביאר באופן מחודש, שבאמת הקב"ה לא אמר למשה איזו מכה הולכת להיות, אלא נתן לו את רשות הבחירה

לבחור בעצמו איזו מכה תהיה. וז"ל: "דהנה הקב"ה רצה להראות להם את חסרו שעושה עמם, לזה נראה לי לומר שמכת ארבה לא אמר הקב"ה למשה, רק השם ציוה שיבחר משה בעצמו איזה מכה שירצה, ובוזה יתראה שהשי"ת עושה הכל לטובתם. מה שאין כן אם היו כל המכות על פי השם בפירושו, היה מקום להטעות ולומר שלא לטובתם עשה את המכות האלה רק מאיזה טעם אחר. אכן בזה שאמר להם השי"ת שיבחרו הם בעצמם איזה מכות שירצו, בזה נראה שכל מה שעשה היה הכל בשבילם".

ובזה מיישב הדקדוק הידוע שנאמר "בא' אל פרעה", ולכאורה הוה לי למימר "לך' אל פרעה" – ואגב יש להעיר שלשון זה כבר נאמר לעיל בפרשת וארא גבי מכת צפרדע (ז, כו), וגבי מכת דבר (ט, ט), וצ"ב קצת למה דנו בזה הספרים רק כאן, ובאמת חלק מהיישובים מתרצים גם את שני המקומות הנ"ל, אכן יישוב הרר"ב שייך רק כאן – "כי מילת 'לך' מורה על שליחות בדבר מפורש, אבל מילת 'בא' יורה אתה תבא אל פרעה ותבחר לך איזה מכה שתרצה".

וזה כוונת הכתוב 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתי במ', דקאי על שני סוגי המכות, 'אשר התעללתי', קאי על מכת ארבה, וכמו שפירש רש"י שהוא מלשון 'שחקתי', כי דבר זה הוא כמו צחוק שהקב"ה ציווה למשה שיבחר לו איזו מכה שירצה, 'ואת אתתי' היינו שאר המכות שאותם קבע הקב"ה בעצמו.

ומה שבחר מרע"ה דווקא את מכת הארבה, היינו כי כל המכות היו מדה כנגד מדה, ופרעה אמר (לעיל ט, י) "פן ירבה", ולכן בחר מרע"ה את מכת ארבה שהוא מלשון פריה ורביה.

לדבר חידוש זה כיוון גם בן החת"ם (ד"ס צא סז), וז"ל: "לולי דמסתפינא הוה אמינא דהקב"ה לא אמר למשה שום מכה מה יכה את פרעה אלא נתן רשות למרע"ה בפעם הזאת לומר לו מה שירצה והקב"ה ימלא רצון עבדיו ועצתו ישלים, 'למען תספר' אתה משה 'לבנך ולבן בנך' כי השלמתי עצתך ורצונך כ'תגזר אומר ויקם לך' (איזכ כג, כח)".

עניין ספירת הדעת בעבודת ה' - לקשר דעתו בקשר חזק למחשבת ידיעת ה'

ולכאורה הדבר אומר דרשני, מדוע דווקא במכה זו ניתן הכח למרע"ה שיבחר את טיב המכה על דעת עצמו. עוד יש לדייק במה שמצאנו עוד דבר מיוחד במכה זו, שנאמר בה 'למען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתני בם וידעתם כי אני ה'', והרי דבר זה שייך בכל המכות, ומדוע נאמר זה רק כאן.

ונראה לבאר העניין, באופן שיצא לנו מזה לקח טוב ויסודי לעבודת ה', בהקדם עניין עשר הספירות העליונות, אשר כנודע מספה"ק הם מצויות ג"כ בנפש כל אחד ואחד מישראל, ועליהם מיוסד כל עבודת האדם. ועניין הספירות בעבודת האדם אסברא לן התניא באריכות בפרק ג', ותורף דבריו שם, שהנה הספירות מתחלקות לשניים, שלושה 'אמות', ושבע 'כפולות', היינו כי שלושת הספירות הראשונות, חכמה בינה ודעת, הם בחלק המוח והמחשבה של האדם, ומהם נולדות שאר הספירות, שהן שבע המידות, חסד גבורה תפארת ואילך, כי ע"י שהאדם מתבונן בשכלו בגדלות ה' וברוממותו, נולדות בלבו הרגשות אל הקב"ה, אהבה ויראה וענפיהן (ובעבודה זו של המידות מיוחדים ימי ספירת העומר, המכוונים כל שבוע וכל יום כנגד מידה אחרת, לתקנה ולקדשה).

ופרטי ספירות המוחין, ביאר התניא שם (וכן נתבאר עניין זה בישמח ישראל פרשת דברים), שספירת החכמה היא מחשבה בבחינת 'כח מה', שהוא ניצוץ של השכלה מסוימת שהתעוררה במחשבת האדם, אבל אינה עדיין מפותחת ומיושבת על שכלו כדבעי. והבינה, היא ההתבוננות והעיון בהשכלה זו, שמעמיק בה היטב, ומפתח אותה לפרטיה.

ובעניין ספירת הדעת, כתב התניא וז"ל: "והדעת הוא מלשון 'והאדם ידע את חוה' (צלאשים 7, 6), והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ברוך הוא, ואינו מסיח דעתו. כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה, הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק

ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא, ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פירוש אהבה וענפיה ויראה וענפיה".

כלומר, גם אחר שהאדם יודע ומתבונן בשכלו בגדלות ה', אם לא יתמיד במחשבה זו, ויחזור עליה וישננה היטב, לא ייולדו ממחשבה זו מידות אמיתיות, אלא אך 'דמיונות שוא', היינו מידות כאלו שאין להם קיום לזמן ממושך.

וכידוע שזה יסוד הדרך בעבודת ה' שלימד התניא לתלמידיו, ועבר שם מדור לדור, ללמוד באופן מרובה ענייני חכמה והשכלה בגדלות ה', ולהתעסק ולהתבונן בהם הרבה, והיו מקדישים שם שעות רבות לחשוב ולהתעמק בעניינים אלו. וכל זה מיוסד על עניין הדעת, כפי שביארה התניא, שרק כאשר 'מקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת א"ס ב"ה, ואינו מסיח דעתו', אז יכול לצאת מזה איזה דבר אמיתי.

והן אמנם שלא בכל המקומות היה נהוג דרך עבודה זו, להקדיש זמן רב לעסק החכמה וההשכלה, וצדיקים אחרים לימדו דרכים שונים בעבודה, אכן יש לדעת שיסוד הדברים יציב ונכון ומקובל על כל רבותינו הק' מאורי החסידות זי"ע, שרק כאשר מכניסים את הידיעה לראש כדבעי, אז אפשר להגיע אל התכלית, ורק נחלקו הדעות איך לעשות זאת בפועל.

הכרה אמיתית בהקב"ה - על ידי החזרה והשינון בידיעת ה'

וכן איתא בספה"ק יושר דברי אמת (אות לא-צ) בעמדו על משמעות הביטוי 'הכרה' המובא פעמים רבות בחובת הלבבות, ומבאר ג"כ על דרך האמור, בעניין חכמה בינה ודעת, ואלו מקצת מדבריו: "מי שרוצה לדבק עצמו בהשי"ת צריך להיות לו חכמה בינה דעת, וחכמה ר"ל קבלה מאבותיו ורבותיו שיש אלקים בעולם והוא מחשבת גולם בלבד, ואחר כך צריך להבין דבר מתוך דבר בהבנתו איך השי"ת הוא משגיח על כולם ומחיה את כולם והוא ממלא את כל העולמות, וכו', ואחר כך כשנגמר ציור זה תמיד בדעתו ואין דעתו פנוי מאותו ציור - כי בהבנה עדיין הדבר פעמים במחשבתו ומבין ומהרהר בה הרבה, ולפעמים אינו במחשבתו רק דברים אחרים ח"ו - אבל כשהכריח

מחשבתו והבנתו על זה, ונגמר מאוד דעתו על זה בודאי, נקרא דעת, שהוא מקושר תמיד בזה והולך תמיד בזה וכל מה שרואה רואה את השי"ת".

וממשיך שם: "וזהו 'דע את אלקי אביך' (דברי הימים א כט, ט), ור"ל 'דע', שתהא מקושר אליו בדעתך אותו, ר"ל שתהא תמיד דבר זה במחשבתך שהשי"ת מלא כל הארץ כבודו ותחשוב תמיד בו, ועל ידי זה תהיה מקושר בלבך מציאותו כאילו אתה רואהו בעיניך ממש ואז זה נקרא 'הכרה'.

"והפרש גדול בין מי שחושב בהשי"ת רק לפעמים ובין מי שחושב בו תמיד כרחוק מזרח ממערב, ואי אפשר לפרש ההפרש כי דבר זה תלוי באבנתא דלבא, וכו', מי שאינו חושב בבורא יתברך כלל תמיד רק לפעמים כשירצה, אז לא יהיה לו היכרות כלל אליו לא אהבה ולא דביקה כלל, מה שאין כן מי שחושב תמיד בבורא יתברך או על כל פנים בכל עת שיוכל מרבה לחשוב בו, דומה למי שרואה את אדם אחד כמה פעמים וזמנים הרבה ונחקקה צורתו בלבו היטב, ואף בהתרחקו מנגדו ישאר הדיוקן בלבו, כו', ובהתוספו לראותו פעם שנית אזי מכירו ותשוקתו ואהבתו גדולה אליו מאוד והתחברותו אליו נכונה, והכל לפי ערך האיש אם ישר הוא וטוב להתחבר אליו, ולפי ערך זמן התחברותו אליו ככה יהיה הדיוקן נחקק בלבו אשר על ידי זה מכירו אחר כך, וזה נקרא 'הכרה', וכענין זה הוא מי שחושב בהשי"ת תמיד דומה לו כאילו עומד לנגדו תמיד כענין המשל, וזה נקרא 'הכרה'".

והרי תורף הדברים ממש כדברי בעל התניא, שהאמונה וההכרה בהקב"ה היא רק ע"י הדעת, שהיא החזרה והשינון הרב, והחקיקה במח, של ידיעת ה' וגדולתו. ואף שלא הרי דרך היושר דברי אמת בעבודת ה' כהרי דרך חסידות חב"ד, מ"מ כל הנהרות הולכים אל הים האחד, להורות וללמד על חשיבות עניין הדעת בעבודת ה'.

התלהטות אש ההשגה הטמונה בלב האדם - על ידי ההתבוננות המרובה

בסגנון דומה מצאתי בדברי הרמח"ל, במאמר דרך עין חיים (הנדפס בהרבה מהדורות בסוף המסילת ישרים), ושם בתחילתו כתב וז"ל: "וזה תראה כי שנים הם בתבונה אחת נבראו, שכל האדם והתורה המשכלת אותו. על התורה נאמר

(ירמיה כג, כט) 'הלוא כה דברי כאש נאם ה', 'כו', ואף גם זאת, הנה בדקדוק גדול נמשלה לאש, ובהשוואה מדוקדקת. כי כאשר תראה הגחלת שאינה מלהבה, והשלהבת היא בתוכה, כמוסה וסגורה, אשר בהפיח בה אז תתפשט ותתלהב ותצא מתרחבת והולכת, ובשלהבת ההיא נראים כמה מיני גוונים, מה שלא נראה בתחילה בגחלת, והכל מן הגחלת יוצא -

"בן התורה הזאת אשר לפנינו, כי כל מלותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותם כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם כמעט עמומות, ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה ממולאה בכמה גוונים - הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא. וכבר פרשו זה בספר הזוהר (ראס הקדמה 3:) על אל"ף-בי"ת, ואין הדבר משל אלא עצמי כפשוטו ממש, כי כל האותיות שאנו רואים בתורה כולן מורות על עשרים ושנים אורות הנמצאים למעלה, והאורות ההם העליונים מזהירים על האותיות, כו'.

"אך אין מגיע לנשמת הרואה את האותיות ההן אלא אור אחד סתום כמו הגחלת, אך כשמשתדל האדם להבין וקורא וחוזר וקורא ומתחזק להתבונן, הנה כמו כן מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת. ועל זה אמר התנא (אבות ה, א) 'הפך בה והפך בה דכלא בה', כי צריכים העוסקים להיות הופכים והופכים עד שתתלהב כמעשה האש ממש, והנה בהיות השלהבת מתלהטת, כבר אמרתי שיש בה כמה גוונים מרוקמים, וכן נמצאים כמה ענינים גדולים נכללים בשלהבת על האור הזה. ומזה מגיע להשוואת חכמת התורה לשכל האדם, כפי שפתח: "וכנגדה שכל האדם עשוי כן, כי ג"כ יש לו כח השגה רבה, אך כאשר יתלהט בכח התבוננות, ועל זה כתיב (משלי ג, ו) 'כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה'".

דרך העבודה בפועל בעניין הדעת - התפילה בכוונה ובשימת לב

והעולה מדבריו גם כן, שכדי להגיע לתכלית החכמה ולמיצויה, שתתגלה במלוא הודה והדרה, צריך הרבה התבוננות, ורק כאשר 'משתדל האדם להבין וקורא וחוזר וקורא ומתחזק להתבונן, הנה כמו כן מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו

שלהבת מן הגחלת', וזה המכונה בדברי התניא והיושר דברי אמת כח ה'דעת', לקשר את החכמה במחשבתו בקשר אמיץ וחזק, בהתמדה מרובה, מתוך מחשבה תמידית בידיעת ה' וגדולתו, שרק אז מגיעים לשלימות הידיעה וההכרה בהקב"ה.

וממילא, הגם שאצלנו לא לימדו שזוהי דרך והעיר להתבונן שעות ארוכות בעניין ידיעת ה', וכדרך חסידות בעל התניא, וודאי שאין אנו בני חורין להיכטל מהעבודה בעניין הדעת. וחשבתו, כי באמת בכל עבודה שעושים ממילא אפשר להכניס עניין זה של הדעת, וביותר בעבודת התפילה, שהרי התפילה כוללת את כל התוכן של ידיעת ה' וגדולתו ורוממותו, והנהגתו את כל העולמות, ודרכי חסדו וטובו, ויראתו ופחדו, וכו'.

והנה תוכן זה חוזר על עצמו שוב ושוב בעת התפילה, באופן כזה ובאופן אחר ובנוסחאות שונות שכוונת כולם אחד הוא, וגם מתפללים את אותה תפילה יום אחר יום, ואם כן שבתפילה יש לנו את עניין ההתמדה והחזרה על הידיעה והחכמה של גדלות הקב"ה, וכאשר מתפללים כדבעי, מתוך כוונת הלב ושימת הלב למה שאומרים, יכולים אחר תקופה ממושכת שגוהגים כן, ל'קשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד, ולתקוע מחשבתו בחזק בגדולת א"ס ב"ה', ואז יכולים לזכות שייוולדו מכך מידות טובות ומתוקנות.

עיקר הקניין אצל הצדיקים הוא בעניין הדעת

ונודע מה דאיתא בספד"ק (שער הכוונות פס"ט, א), והאריך בזה המאור עינים (פרשת שמות ד"ה ויקס), שסוד גלות מצרים הוא "כי הדעת היה בגלות". וצ"ב הכוונה בזה, ובפשטות היינו שכל החכמה והמחשבה בגדולת הקב"ה הייתה בגלות, שלא השכילו בני ישראל לדעת את ה' כדבעי.

אבל לפי האמור יש לומר שהלשון מדוקדק, שה'דעת' דייקא הייתה בגלות, היינו כי עצם האמונה וידיעת ה' היה גם היה, אבל היה חסר כח הדעת, היינו להעמיק בידיעה זו ולקשר אליה את המחשבה, כדי שיוכל לצאת מזה איזה דבר אמיתי בפועל, שכח זה היה בגלות.

ונודע המעשה עם הבארדיטשובער רב זי"ע שבימי חורפו כאשר נסע לראשונה לרבו המגיד ממעזריטש זי"ע, וחזר משם, שאלו חותנו, וכי מה למדת שם, וענה לו, למדתי אז ס'איו דא א גאט אויפן וועלט (- שיש בורא לעולם), ושחק עליו חותנו, וכי לזה נצרכים לנסוע עד למעזריטש, הבה נשאל את פי המשרתת אם יש בורא לעולם, בוודאי שגם היא יודעת מזה. נענה הרה"ק מבארדיטשוב: זי זאגט און איך ווייס (- היא אומרת, ואני יודע). ובוודאי שגם אמירתה של המשרתת הייתה בנויה על ידיעה מסוימת, אכן ידיעה זו היא כאמירה בעלמא ביחס לידיעה האמיתית שרכש הרה"ק מבארדיטשוב אצל רבו הק' ממעזריטש. והוא הידיעה הבאה מדעת, כאשר המחשבה קשורה בקשר אמיץ וחזק בידעת מציאות ה'.

ולא בכדי הצביע הרה"ק מבארדיטשוב דווקא על עניין זה, כדבר שקנה אצל רבו, כי הנה בספד"ק מאור ושמש (פרשת ויחי, ד"ה ויקרא) כתב: "שמעתי מפה קדוש איש אלקים בוצינא קדישא הקדוש המנוח (- רבי מרדכי) אב"ד ור"מ דק"ק נשכיו זצ"ל, שאמר, ששורש מה שנוסעים אל הצדיקים, יהיה עיקר הכוונה לא כיש מי שנוסעים עבור תפילה, ויש מי שנוסעים עבור תורה, ויש מי שנוסעים עבור שיראו מדריגות - לא זה הוא הנסיעה העיקרית, אלא העיקר הנסיעה יהיה רק עבור לבקש השי"ת, לידע לירא מהשם יתברך היראה הרוממות, ולידע כי הוא עיקרא ושרשא דכל עלמין, והאיך יוכל לבוא לזה - העיקר הוא על ידי התחברות הצדיקים".

והרי לנו, שאכן, עיקר הקנין אצל הצדיק, הוא עניין ידיעת ה' כדבעי, בבחינת 'איך ווייס'. אכן צריך ביאור מדוע כן הוא.

וייתכן לבאר עפ"י דברי התניא בפרק מב, שעומד שם על דברי הגמרא (מגילה כה). שאמרו עה"פ (דנריס י, יג) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה", "מכלל דיראה מילתא זוטרתא היא, אין לגבי משה רבינו מילתא זוטרתא היא". ונודעה התמיהה, שהרי בפסוק אין מדובר רק על משה, אלא על כל אחד ואחד מישראל, ומה הועילו חכמים בתירוצם שלגבי משה מילתא זוטרתא היא.

ומבאר התניא באופן נפלא, וז"ל: "אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו ע"ה, כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלקות

לכללות נשמות ישראל, שלכן נקראים בשם 'רועים' (- היינו כי כל אחד משפיע מכוח המיוחד לכל אחד ואחד מישראל, אברהם אבינו שהוא בבחינת החסד והאהבה, משפיע את מידת האהבה בעבודה לכל ישראל, ויצחק את מידת היראה, וכן הלאה, והם כמו אותו הרועה המפרנס וזן את עדרו, כמו כן הם 'מפרנסים' את בני במזון רוחני הנצרך להם לעבודה) ומשה רבינו ע"ה הוא כללות כולם ונקרא 'רעיא מהימנא', דהיינו שממשיך בחינת הדעת לכללות ישראל, לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה ויניקתה משרש נשמת משה רבינו ע"ה המושרשת בדעת העליון". וממילא מיושב הקושיא, שאכן, כיוון שלגבי משה רבינו היראה היא מילתא זוטרתא, ממילא כיוון שהיא משפיע על כל ישראל מכוחו, בנקל להם להגיע ליראת ה'.

ומוס'ף: "ועוד זאת יתר על כן, בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבינו ע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם ולידע גדולת ה' ולעבדו בלב ונפש, כי העבודה שבלב היא לפי הדעת כמו שכתוב 'דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם ונפש חפיצה'".

והעולה מזה, שאכן זהו תפקידם וייעודם של 'חכמי הדור עיני העדה', ללמד דעת את העם, להמשיך את כח הדעת לכלל ישראל, ואם כן שפיר 'עיקר הנסיעה יהיה רק עבור לבקש השי"ת, לידע לירא מהשם יתברך היראה הרוממות, ולידע כי הוא עיקרא ושרשא דכל עלמין, וכמאמר הבארדיטשובער רב שאצל המגיד קנה 'אז ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט', בבחינת 'איך ווייס'.

במכת ארבה ניתנה הבחירה למשה רבינו - כי הוא הממשיך את כח הדעת

אחר כל הדברים האלה נבוא אל הביאור בעניין שפתחנו בו, מדוע דווקא במכת ארבה ניתנה הרשות והבחירה למשה רבינו ע"ה לבחור איזו מכה תבוא כעת. כי הנה ידוע (פרי עץ חיים סג המנוח) שעשר המכות הם כנגד עשר ספירות והסדר הוא מלמטה למעלה, ואכן הם מתחלקות לשני קבוצות, בפרשת וארא יש שבע מכות, והם כנגד המידות, ובפרשת בא יש ג' מכות, שהם כנגד המוחין. ולפי סדר זה נמצא שכעת הייתה צריכה לבוא המכה שהיא כנגד ספירת הדעת. ומעתה מובן שפיר למה ניתנה הבחירה

ביד מרע"ה, כי הוא המשפיע את כח הדעת לבני ישראל, ולכן שייכת מכה זו לכח השפעתו.

ומונח בזה עוד, מה שניתנה מכה זו לבחירה בידי בני ישראל, להורות כי עניין הדעת היא עיקר עבודת האדם, כי ה' ייתן חכמה ותבונה, ועיקר ידיעת ה' כבר נמצא בלב האדם, וכדברי הרמח"ל דלעיל, ועבודת האדם היא לפתח את החכמה והבינה המצויים כבר בידו, לחזור על כך ולשנן זאת שוב ושוב, עד שיהיו הדברים קשורים במוחו ובמחשבתו בקשר אמיץ וחזק.

ובזה מבואר ג"כ מה שדווקא במכה זו נאמר שתכליתה היא 'למען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתתי אשר שמתים בם וידעתם כי אני ה'", ולכאורה הסדר צריך להיות הפוך, שקודם 'וידעתם כי אני ה'", ואז אפשר להעביר זאת 'באזני בנך ובן בנך'. וראיתי בשם אחד הצדיקים, שאכן יש לפעמים שהאדם מגיע לידיעת ה', דווקא עי"ז שמספר זאת לבניו. והביאור בזה עפ"י האמור, כי לקנות באמת את ידיעת ה' במוחו ובלבבו, הוא ע"י החזרה והשינון המרובה, שאז הדבר נחקק במחשבתו והיא מתקשרת לידיעה זו בקשר אמיץ וחזק. וזהו ג"כ מה דאיתא בישמח ישראל⁵ (שנת הגדול, 3) על "כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח", שהאדם עצמו נעשה משובח ומרומם בדרגתו ברוחניות ע"י ריבוי סיפור יציאת מצרים. והיינו, שע"י בחינת הדעת, שחוזר הרבה על ידיעת ה' וגדולתו, הרי הוא קונה ידיעה זו באמת, וממילא נולדים אצלו מידות קדושות מתוקנות כדבעי. ולכן נאמר זה במיוחד במכה זו, כי מכה זו מיוחדת לעניין הדעת.

עבודת קניין מידת הדעת היא מן העבודות הקשות שבמקדש

עבודת הדעת קשה היא עד למאוד, וסיבת הדבר כי האדם המשכיל מטבעו נוטה להימשך אחר חכמה ובינה, ללמוד דברים חדשים ולהתבונן ולהעמיק בהם, אבל אחר שכבר הבין והשיג את דבר החכמה, אין לו חשק לחזור על זה, שהרי הוא כבר יודע זאת, ואינו מרגיש שזה מוסיף לו דבר מה בידיעתו בחכמתו. וכדי לחזור על דבר שכבר יודע צריך לכפות את טבעו ותכונתו, ולכן קשה הדבר מאוד. וכבר עמדו

על זה חז"ל לעניין החזרה על הלימוד, שאחר שהכבירו בחשיבות ונחיצות העניין, אמרו (עירוזין נד): "ידעי רבנן להא מלתא ועברי עלה", הם יודעים שאם אין חוזרים על הלימוד אזי הדבר משתכח ואינו מתקיים, ומ"מ עוברים על זה ואין חוזרים, והיינו מטעם הנ"ל, כי מאוד קשה לשנן דבר ישן, כאשר הלב נוטה ללמוד חדשות עוד ועוד. אבל באמת עיקר הדביקות והקנין עם כל דבר חכמה והשכלה, הן בלימוד התורה, והן בידיעת ה', הוא רק ע"י החזרה והשינון שוב ושוב.

ובזה יש לבאר הכתוב בפרשה הקודמת (ו, ט) "ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה", ונודעה התמיהה איך לא הקשיבו לכשורה הטובה והמשמחת על גאולתם ופדות נפשם. עוד יש להבין, הרי משה רבינו כבר בישר להם את בשורת הגאולה, וכמבואר בפרשת שמות, ולמה הוצרך לבא ולומר זאת שוב.

אכן כאמור, כדי לקלוט ידיעה מסוימת כדבעי צריך לחזור ולשננה שוב ושוב, ואין די בשמיעתה פעם אחת, ולכן אף שכבר בישרם משה על הגאולה, לא היה די בזה כדי שתיכנס הידיעה בקרבם ותיחקק בהם, אלא היה צריך לבא שוב ולדבר עמהם על זה. ואכן, כיוון שטבע האדם שאין אזנו פתוח לשמוע את הישנות, לא שמעו אל משה בעת הזו, כיוון שכבר שמעו דבר זה בפעם הראשונה.

ובאזה"ח הק' שם איתא "מקצר רוח", אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא 'קוצר רוח', כי התורה מרחבת לבו של אדם". והיינו שכל המצב הזה של קוצר רוח היה שייך רק אז, לפני שקיבלו בני ישראל את התורה בהר סיני. ולפי האמור י"ל בזה עוד, שדבר זה שאין חוזרים ומשננים דבר חכמה, הוא עומד בסתירה למציאות של 'בן תורה', כי כדי לזכות לתורה צריך לשמוע שוב ושוב, ולחזור ולשנן עד שייכנסו הדברים למוח וללב, ורק כך קונים תורה, וכדברי הרמח"ל דלעיל, שרק 'כשמשדל האדם להבין וקורא וחוזר וקורא ומתחזק להתבונן, הנה כמו כן מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת'.

נחיצות עניין הדעת רואים גם כן במצוות קריאת שמע, שקוראים אותה פעמיים באהבה בכל יום, בשחרית וערבית, ולכאורה הרי אנו כבר יודעים את כל

תוכן פרשיות אלו, יחד עם כל הפירושים האפשריים בכתובים, ומה העניין בחזרה היום יומית, ועוד פעמיים בכל יום. אלא הוא אשר דיברנו, אין התכלית ללמדנו דבר חדש שלא שמענוהו, אלא לחזור שוב ושוב על אותו העניין, כי רק כך מגיעים לדביקות בו ולקנותו כדבעי.

מידת הדעת בחינוך הילדים

וחשבתי שדבר זה הוא ג"כ הארה נפלאה בעניין חינוך הילדים, שהנה פעמים רבות מדברים לילדים על דבר מסוים, ואין רואים את התוצאות, וצריך לומר שוב, והדבר מביא תרעומת בלב האב כלפי הילד, וכפי השגור בפומיה דאינשי לומר: כמה פעמים אני צריך לומר לך, האם אינך יכול להבין בפעם הראשונה.

אכן באמת מטבע הדברים כדי ללמד איזה דבר לזולתו, צריך לומר זאת שוב ושוב, כך ברא הקב"ה את האדם, שאינו מפנים אל ליבו את מה ששומע בפעם הראשונה, אלא הוא צריך לחזור ולשנן זאת, 'למען תספר באזני בנך ובן בנך', שוב ושוב, רק כך קונים ומקנים כל ידיעה שהיא, והאדם צריך הרבה סבלנות, גם כשהוא בעצמו רוצה לקנות איזה דבר חכמה, וגם כשרוצה להקנות וללמד דבר לזולתו, הוא מחויב לחזור ולשנן שוב ושוב.

ובזה יש לבאר דרכם של כמה מצדיקי הדורות, שנהגו לחזור בכל שנה על אותם הדבר תורה, ולא חידשו ולא הוסיפו ע"ז כמעט, והעניין הוא שתכלית אמירת הדברי תורה אינו דווקא כדי ללמד דברים חדשים, אלא להחדיר ולהשריש את העניינים במוח ובלב, ולכך צריך לחזור ולשנן שוב ושוב עד שייכנסו ויוחדרו הדברים. וכידוע המעשה על הבעלזער רב זי"ע שפעם אחת שאל אם כתבו את התורה שאמר, וענו לו שלא ראו בכך צורך כיוון שאותו תורה אמר בשנה שעברה, נענה הרה"ק מבעלזא, כי הנה גם הרבי מלובלין זי"ע אמר בשבתות את אותם הדברי תורה שאמר בשנים הקודמות אבל יודעי חן הבינו וראו שבכל פעם ישנו חידוש אחר. והכוונה בזה בפשטות, כי בכל חזרה וחזרה נוסף בהחדרת הדברים יותר ויותר.

ועל דרך זה צריך להיות כאשר אנו קוראים את פרשיות יציאת מצרים, שבהם מתבארים יסודות האמונה, שעל אף שכבר למדנו את הפרשה בשנה שעברה, ושלפניה, יש לחזור שוב ולהעמיק בלימוד הפרשה, ובפירוש רש"י, כי יסודות אלו לא ייכנסו אלא ע"י החזרה והשינון המרובה. וכך לעניין כל יסודות היהדות, שצריך לחזור עליהם שוב ושוב, ואין להסתפק בעצם ידיעתם, והוא עבודה גדולה, ומן העבודות הקשות שבמקדש, אולם היא מוטלת עלינו, כדי להוציא את הדעת מן הגלות בה היא שרויה.

ויעזרנו ה' שאכן נזכה בשב"ק הבעל"ט בבחינת הקריאה מעוררת את הזמן ליציאת מצרים, בגאולת הדעת, אמן.

